

การบริหารความขัดแย้งการถือครองที่ดินระหว่างภาครัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์: ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

Land Tenure Conflict Management between the Government and Ethnic Groups:
Hmong Hilltribe People, Khao Kho District, Phetchabun Province

สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา^{1*} และ วรณพร พุทธภูมิพิทักษ์²

Sittidet Wongpratya^{1*} and Wannaporn Buddhapoompitak²

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น¹ และ มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด²

Northern College¹ and Stamford International University²

Email: sittidet123@gmail.com and wannaporn@gmail.com

Received October 01, 2025; Revised November 05, 2025; Accepted December 30, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยประยุกต์ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เพื่อเข้าใจและเข้าถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ กับภาครัฐ 3) ปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งกับภาครัฐ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า 1) ชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งแห่งนี้เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งขนาดใหญ่ เป็นชุมชนแออัดมีประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี อุปนิสัย ความเชื่อเป็นของตนเองและมีการเผยแพร่ของศาสนาอื่น เช่น พุทธ คริสต์ อิสลาม 2) ปัจจัยสำคัญของความขัดแย้งประกอบด้วย 2.1) การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของภาครัฐในความรับผิดชอบของราชพัสดุมีชุมชนซึ่งอ้างสิทธิ์ในการถือครองกรรมสิทธิ์ 2.2) การแทรกแซงสถานการณ์ทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น 2.3) กลุ่มนายทุนที่ต้องการใช้ประโยชน์บนพื้นที่ และตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) ปัจจัยในการแก้ไขปัญหา 3.1) สนับสนุนส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนทุกรูปแบบ บนความมีวัฒนธรรมชนเผ่าที่เข้มแข็งและการศึกษาที่เท่าเทียมและมีคุณภาพบนความมั่นคงของมนุษย์ 3.2) บังคับใช้กฎหมายโดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่อาศัยมาก่อนเข้าที่ดินที่อ้างกรรมสิทธิ์

คำสำคัญ : การบริหารความขัดแย้ง, การถือครองที่ดิน, กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

Abstract

This research is an applied study with three objectives: 1) to examine the context of the Hmong hill tribe community in Khek Noi Subdistrict, Khao Kho District, Phetchabun Province; 2) to understand Khao Kho District itself in Phetchabun Province and the government sector; and

3) to identify key factors in resolving conflicts between the Hmong hill tribe community and the government sector.

The findings related to these objectives revealed that 1) this Meng hill tribe community is a large Mangkhanat tribe community. It is a slum area with a unique history, language, culture, traditions, habits, and beliefs, alongside the spread of various religions, including Buddhism, Christianity, and Islam. 2) The main factors contributing to the conflict include: 2.1) State land ownership managed by the Crown Property Bureau, with communities claiming ownership. 2.2) Interference in political matters at both the national and local levels. 2.3) Capitalist groups seeking to exploit the area. Regarding objective 3) The factors for resolving the issues are: 3.1) Supporting and promoting all forms of community economy based on strong tribal culture and providing equal, high-quality education focused on human security. 3.2) Enforcing the law by giving opportunities to those who have lived there before to rent the land they claim ownership of.

Keywords: Conflict management, land tenure, Mang ethnic group

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนของไทย เปรียบเสมือน “ระเบิดเวลา” ของสังคมไทย การบุกรุกและการทับซ้อนกรรมสิทธิ์ที่ดินในความรับผิดชอบของทางราชการมีอยู่ทั่วไประหว่างภาครัฐกับภาครัฐ ภาครัฐกับภาคประชาชน ฯลฯ หากมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังย่อมจะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างกว้างขวางหลายมิติ เพราะ ดินและน้ำ คือทุนชีวิตมนุษย์ สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทยหรือเรียกว่า “ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง” มีประชากรประมาณสี่แสนคน เป็นคนไทยกลุ่มหนึ่งที่อยู่ร่วมกันกับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน มีประวัติศาสตร์ในการต่อสู้ในยุคสงครามเย็น (อยู่ในพื้นที่ป่าภูเขา) อุบนิสยรักถิ่นที่อยู่ สมญานามว่า “อิสระแห่งขุนเขา” (สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา.2550)

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือของไทย และที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชุมชนเผ่าม้งขนาดใหญ่และแออัด เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าเป็น “ศูนย์กลางของม้ง” เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองของไทยในยุคสงครามเย็นที่ทุกฝ่ายใช้ “เผ่าม้ง” เป็นกำลังหลักในการต่อสู้โดยเฉพาะพื้นที่ “ภูหินร่องกล้า เขาค้อ” (ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยว) และต้องเปิดยุทธการทางทหารหลายครั้งสร้างความสูญเสียให้กับประเทศชาติอย่างยาวนาน

สาเหตุสำคัญเกิดจาก ความคับแค้นทางจิตใจ ความยากไร้ทางวัตถุและการโฆษณาชวนเชื่อ และอยู่ในเขตอิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งปี พ.ศ.2511 ได้เกิดเหตุการณ์เสียงปืนแตกที่บ้านห้วยทรายเหนือ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ส่งผลให้ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งในพื้นที่แตกออกเป็น 2 ส่วนๆหนึ่งหนีเข้าป่าร่วมกิจกรรม กับ ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ อีกส่วนหนึ่งอยู่กับฝ่ายรัฐบาล ปัจจุบันชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย

อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ กำลังประสบปัญหาความยากจน ชุมแออัด ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ในมิติใหม่อย่างครบวงจร และ ปัญหาการทับซ้อนกรรมสิทธิ์ที่ดินของทางราชการ และช่วงที่ผ่านมาเกิดกรณีพิพาทกับฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ จนไม่สามารถจะเข้าไปดำเนินการใดๆ ได้มากนักนำไปสู่ความขัดแย้งในมิติต่างๆ อย่างกว้างขวาง จึงเสียโอกาสในการพัฒนาและส่งเสริมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงของชาติ ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่ไม่สิ้นสุด (สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา.2558,2562)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบริบทของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อเข้าใจและเข้าถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
3. ปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งกับภาครัฐ

สมมติฐานการวิจัย

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งขนาดใหญ่ในประเทศไทย และมีลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโครงสร้างสังคมที่แตกต่างจากสังคมกระแสหลัก

ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิด

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิด

ทฤษฎีความเกี่ยวพัน (Linkage Theory) (Rosenau.1969, 1-56) เชื่อว่าปัจจัยที่จะมี ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จะประกอบด้วย 1) ปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายใน 2) ปัจจัยสิ่งแวดล้อม ภายนอก ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าวจะมีความเกี่ยวพันกันและมีอิทธิพลต่อกัน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะปรากฏพฤติกรรมอยู่ 3 รูปแบบคือ 1) กระบวนการแทรกแซง (Penetrative Process) 2) กระบวนการเลียนแบบ (Emulative) และ 3.) กระบวนการตอบโต้ต่อต้าน (Reaction Process)

ทฤษฎีความขัดแย้ง เดวิด ล็อควูด (David Lockwood.1956) มีความเชื่อว่า การที่สังคมจะเกิด การขัดแย้งกันเกิดจากกลไกภายในสังคมนั้นเอง ซึ่งประกอบด้วย 1) การที่บุคคลมีอำนาจไม่เท่ากันและเกิดการ เอาเปรียบกันในสังคม 2) การมีอยู่อย่างจำกัดของทรัพยากร เป็นเหตุจูงใจให้เกิดความขัดแย้งแย่งชิงกันของ สมาชิกในสังคม และ 3) สังคมประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายไม่เหมือนกันกลุ่มเหล่านี้จึงเกิดการแย่งชิงเพื่อบรรลุเป้าหมายของตน

ทฤษฎีความสัมพันธ์ (Gibney&Hansen.2005; yang. 2002: 269-275; E-Wilma van den Veen.2000) เชื่อว่าการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรมจะมีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะ คือ 1) การอยู่ร่วมกันอย่างผสมกลมกลืน 2) การอยู่ร่วมกันแบบขัดแย้งกัน ปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความ สมานฉันท์ในการอยู่ร่วมกันประกอบด้วย 1) ลดความแตกต่างและความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรม 2) ให้ความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกัน จากทฤษฎีดังกล่าว

จะพบว่าปัจจัยความขัดแย้งมีสาเหตุที่กว้างขวางทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ความเหลื่อมล้ำในการอยู่ร่วมกัน ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ตามทฤษฎีสามารถนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ปรากฏในรายงาน การประชุมของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNPD) “การพัฒนามนุษย์ ค.ศ. 1994” และ มติคณะรัฐมนตรี ลง 30 ส.ค.2548 และ 18 ธ.ค. 2550 รับทราบกรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ และแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ.2556-2566 ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าสังคมไทยมีความเสี่ยงความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วย 1) ความเสี่ยงทางด้านเศรษฐกิจ ภายใต้ระบบโลกาภิวัตน์ 2) การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 3) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ 4) ความไม่แน่นอนทางการเมืองและความขัดแย้งที่ยืดเยื้อและรุนแรง และ 5) การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย งานวิจัยของ Tatu (2004, 1-6); Flora, and Aigner (1999, 360-370) ที่ได้ศึกษา ความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยจำนวน 148 ประเทศ พบว่า การให้กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองจะทำให้ระดับของความขัดแย้งลดลง ปัจจัยสำคัญประกอบด้วย ลดช่องว่างความแตกต่าง ทางชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ภาษา และการยอมรับซึ่งกันและกัน สำหรับการแตกแยกของกลุ่มชาติพันธุ์ในกลุ่มประเทศเอเชียใต้ (South Asia countries) พบว่า 1) มีการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ ศาสนา (ลัทธิความเชื่อ) อย่างชัดเจน จนแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งทางเชื้อชาติหรือสังคมและผลประโยชน์ 2) สังคมได้มีการ แบ่งแยกทางเชื้อชาติมาก ก็จะทำให้ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ/การเมือง โดยผ่านองค์กรกลุ่มเชื้อชาติและ วัฒนธรรมเดียวกัน

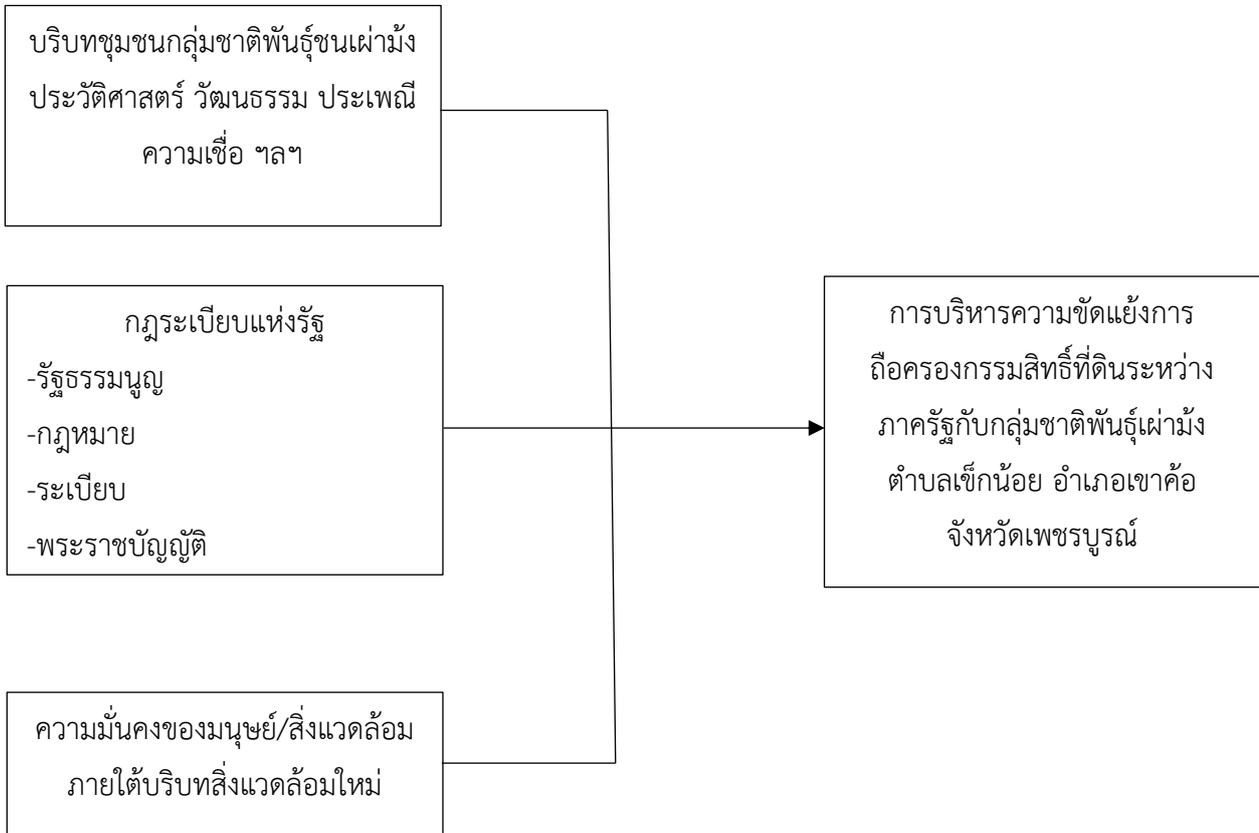
งานของสิทธิเดช วงศ์ปรัชญา (2550: 195–198) ได้ชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างทางชาติพันธุ์ (ethnicity) มีส่วนซ้ำเติมความขัดแย้ง อันเกิดจากความเชื่อ ความแตกต่างทางศาสนา ความเหลื่อมล้ำในการอยู่ร่วมกัน และจะเป็นจุดอ่อนให้เกิดการ แทรกแซงจากต่างประเทศทั้งทางปิดและทางเปิด โดยเฉพาะองค์กรการช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมใน ลักษณะต่าง ๆ เช่น การเผยแพร่ศาสนา การช่วยเหลือผู้อพยพ และการสร้างสถานการณ์ทำให้เกิดปัญหา ภายในประเทศเป็นเรื่องระหว่างประเทศ (The Internationalization of Inter War)

งานวิจัยของ มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต (2560) พบว่านโยบายการจัดสรรที่ดินทำกินโดยรัฐยังไม่เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากการจัดสรรที่ดินยังไม่ เพียงพอต่อชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนด แนวทางการดำเนินงาน และนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ซึ่งทำให้เกิดความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพ ขาดการร่วมมือจากรัฐในการแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากเกิดความขัดแย้งทางด้านการจัดสรรทรัพยากร การสื่อสารที่บกพร่องระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายการจัดสรรที่ดินทำกินโดยรัฐ ที่มีต่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์การเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า พลวัตของการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ปัญหาการไปทำงานพลัดถิ่น ส่งผลให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อาจเกิดการเสื่อมสลาย ด้วยการถูกกลืนจากสังคมเมือง

จากงานวิจัยของนักวิชาการข้างต้นจะพบว่าความขัดแย้งมีสาเหตุที่หลากหลายทั้งจากการบริหารที่ขาดความเข้าใจในบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สถานการณ์จากภายในและภายนอกในเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร/พื้นที่ ศึกษาเฉพาะชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวนประมาณ 16,832 คน (สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์, 2566) และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย กองทัพอากาศที่ 3 ,กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง, ฝ่ายปกครองจังหวัดเพชรบูรณ์ กระทรวงมหาดไทย, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, กรมป่าไม้, พัฒนาชุมชน จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวนประมาณ 50 คน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเฉพาะการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินระหว่างชุมชนฯ กับภาครัฐ ขอบเขตระยะเวลา ตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2567 – 30 ตุลาคม 2568

ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

1. การเก็บข้อมูลทางเอกสารทางวิชาการ ระเบียบคำสั่ง มติคณะรัฐมนตรี ฯลฯ
2. เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview)
 - 1) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 5 คน
 - 2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) จำนวน 3 คน
 - 3) การสัมภาษณ์เชิงบรรยาย (Narrative interview) จำนวน 3 คน
3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation)
4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant observation)

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. สร้างสำนึกในความเป็นคนไทย และความเป็นเจ้าของชุมชนท้องถิ่น
2. สืบสานต่อยอดวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ ฯลฯ ของกลุ่มชาติพันธุ์และความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันกับสังคมพหุวัฒนธรรม
3. เข้าใจหลักนิติรัฐ นิติธรรม ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี
4. สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินระหว่างภาครัฐกับกลุ่มชนกลุ่มชาติพันธุ์ เกิดนวัตกรรมการแก้ไขความขัดแย้งในมิติใหม่

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความมั่นคงมิติใหม่ หมายถึง แนวคิดความมั่นคงที่หลากหลายทั้งด้านการทหาร การเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ความมั่นคงไซเบอร์ ความมั่นคงของมนุษย์ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง ชาวไทยที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย มีอัตลักษณ์ และส่งสมภาษา วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ความเชื่อตามจารีตประเพณีร่วมกัน หรือมีความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับสังคมไทย (พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568) การบริหารความขัดแย้ง หมายถึง กระบวนการในการจัดการและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อคลี่คลายความตึงเครียด สร้างความเข้าใจ หาทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ไม่ใช่ใช้วิธีการรุนแรงตั้งอยู่บนหลักนิติธรรมและมีธรรมาภิบาล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาบริบทของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

ประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีการแบ่งการปกครองเป็น 2 ส่วน คือ ปกครองโดยผู้ที่ทางราชการแต่งตั้งเป็นการแต่งตั้งตามฝ่ายการปกครองภาครัฐประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย มีประชากร 12 หมู่บ้าน ประกอบด้วยกำนันใหญ่บ้าน มีพื้นที่อยู่อาศัยและทำกินจำนวน 20,000 ไร่ ชาวม้งที่อยู่มาก่อนได้จับจองเป็นที่อยู่อาศัยและใช้เป็นพื้นที่ทำกิน ปกครองโดยผู้นำตามธรรมชาติ เป็นการปกครองโดยวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ของตน จะมีผู้นำตามธรรมชาติปกครองโดยตระกูลแซ่แต่ละแซ่ หากเกิดปัญหาความขัดแย้ง ผู้นำแซ่จะเป็นผู้ตัดสินหากเกิดความขัดแย้งระหว่างแซ่ จะให้ผู้นำแซ่ที่เกิดข้อขัดแย้งกันมาทำข้อตกลงกัน หากตกลงกันไม่ได้จะให้ทางฝ่ายราชการดำเนินการ สภาพสถานะการปกครองผู้นำแต่ละตระกูลจะมีความเคร่งครัด หากเกิดความขัดแย้งภายในชุมชนผู้นำตระกูลจะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา หากไม่สามารถตกลงกันได้จึงจะส่งให้ทางราชการดำเนินการตามกฎหมาย กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเชื่อในบรรพบุรุษและธรรมชาติ ปัจจุบันมีศาสนาอื่นเข้าไป 3 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ (2 นิกาย) และอิสลาม ม้งส่วนใหญ่จะร่วมกิจกรรมทางศาสนาพุทธเป็นหลัก ประชาชนในชุมชนประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ม้งดั้งเดิมที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมกับคอมมิวนิสต์ กลุ่มนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ากลุ่มอื่นและเป็นเจ้าของที่ดินในตำบลเข็กน้อยจำนวนมาก กลุ่มที่ 2 กลุ่มม้งลาวบางส่วนที่อพยพเข้ามาจากสำนักสงฆ์ถ้ำกระบอก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี และม้งลาวที่อพยพต่างกรรมต่างวาระและสาเหตุ เช่น การมีครอบครัวกับม้งไทย เป็นต้น กลุ่มนี้จะมีฐานะรองลงมา ได้รับการช่วยเหลือจากญาติที่อพยพไปอยู่กับประเทศที่ 3 เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย ฯลฯ และกลุ่มสุดท้ายกลุ่มที่ 3 คือ ม้งไทยดั้งเดิมที่ร่วมกิจกรรมกับคอมมิวนิสต์ในยุคสงครามเย็นเพราะหมู่บ้านตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เป็นกลุ่มที่มีฐานะยากจนและมีความคับแค้นทางจิตใจที่เป็นผู้ถูกระงับหรือขังบางส่วนที่ยังไม่ได้รับการเยียวยาจากคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 เรื่อง นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ประชากรม้งอาจแบ่งเป็น 3 รุ่น คือ 1) ม้งรุ่นเก่าอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป จะมีความเชื่อแบบดั้งเดิม เชื่อในบรรพบุรุษ ธรรมชาติ สิ่งลี้ลับ ส่วนใหญ่ขาดการศึกษา 2) กลุ่มอายุ 30-50 ปี เป็นม้งที่เริ่มมีการศึกษามากขึ้น มีการปรับตัวเข้ากับสังคมส่วนใหญ่ มีการออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชน 3) ม้งรุ่นหนุ่มสาวอายุ 30 ปีลงมา ม้งส่วนนี้จะเข้าใจวัฒนธรรมคนไทยทั่วไป มีการศึกษา ประกอบอาชีพในเมือง เมื่อมีงานเทศกาลสำคัญจะเข้าร่วมกิจกรรม เช่น งานปีใหม่ม้ง มีความคิดสมัยใหม่

ม้งมีการติดต่อกันระหว่างประเทศโดยเฉพาะม้งที่เดินทางไปอยู่ประเทศที่ 3 บางส่วนใน ยุโรป อเมริกา ยังมีความสัมพันธ์ไป-มา และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิดในการประกอบกิจการทางธุรกิจ อุดมการณ์ทางการเมือง มีกลุ่มการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่นเข้าไปร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการเคลื่อนไหวอุดมการณ์ทางการเมือง ในช่วงตั้งแต่ปีพ.ศ. 2560-ปัจจุบันมากขึ้น แต่ในส่วนลึกแล้วชาวม้งส่วนใหญ่ไม่มีอุดมการณ์ทางการเมือง เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาของตนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์อย่างมาก

ศึกษาเพื่อเข้าใจและเข้าถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

การศึกษานี้มุ่งทำความเข้าใจพลวัตของความขัดแย้งด้านกรรมสิทธิ์ที่ดินระหว่างรัฐกับชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งในพื้นที่ตำบลบ้านเข็ญน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้กรอบวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง สถาบันควบคู่กับมิติประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและการเมืองเรื่องชาติพันธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งมีลักษณะซ้อนทับกันอย่างน้อย 2 ประเด็นสำคัญ ซึ่งสะท้อนทั้งปัญหาเชิงกฎหมาย การจัดการทรัพยากร และการรับรู้สิทธิความเป็นเจ้าของของชุมชน

1. ความขัดแย้งเรื่องสถานะกรรมสิทธิ์ที่ดิน พบว่าประชากรม้งทั้งหมดในพื้นที่อาศัยอยู่บนที่ดินของรัฐ ซึ่งมีสถานะเป็นที่ราชพัสดุในความดูแลของ กรมธนารักษ์ ภายใต้กรอบกฎหมายที่ดินของรัฐ อย่างไรก็ตาม ในเชิงปฏิบัติได้ปรากฏการอ้างสิทธิครอบครองโดยกลุ่มนายทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชนม้ง ที่พยายามสร้างความชอบธรรมผ่านการถือครอง การซื้อขายเปลี่ยนมือ และการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิด พื้นที่สีเทาทางกฎหมาย กล่าวคือ แม้รัฐมีสถานะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยนิตินานะ แต่ในระดับชุมชนกลับดำรงอยู่ด้วยระบบการรับรองสิทธิแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งตั้งอยู่บนประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและการบุกเบิกพื้นที่ทำกิน ความตึงเครียดในประเด็นนี้จึงมิได้จำกัดอยู่ที่การทับซ้อนเชิงกฎหมาย หากยังเกี่ยวพันกับการขยายตัวของทุนและตลาดที่ดินในพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างอำเภอเขาค้อ ซึ่งส่งผลให้มูลค่าที่ดินเพิ่มสูงขึ้น และกระตุ้นให้เกิดการช่วงชิงทรัพยากรระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ การอ้างสิทธิของกลุ่มทุนจึงเป็นทั้งปัจจัยเร่งและตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความขัดแย้งมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

2. ความขัดแย้งเชื่อมโยงกับสถานะของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (ผรท.) ที่ตักสำรวจการเข้าร่วมเป็น ผรท. ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 อันเป็นผลสืบเนื่องจาก สำนักนายกรัฐมนตรี ที่ออกคำสั่งที่ 66/2523 เรื่องนโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีเป้าหมายบูรณาการผู้เห็นต่างทางการเมืองกลับเข้าสู่กระบวนการพัฒนาของรัฐ แม้นโยบายดังกล่าวจะเปิดช่องให้มีการเยียวยาและจัดสรรสิทธิประโยชน์บางประการแก่ผู้เข้าร่วม แต่ในพื้นที่ศึกษาพบว่ามีการครบครันจำนวน 14 ครอบครัวที่ตักสำรวจและยังมิได้รับการเยียวยาตามนโยบาย ส่งผลให้สถานะสิทธิที่ดินและสิทธิทางสังคมของบุคคลกลุ่มนี้ยังคงคลุมเครือ

ในมิติทางสังคมวัฒนธรรม ชุมชนม้งในพื้นที่ยังคงยึดถือความเชื่อและความทรงจำร่วมว่า พวกเรายู่มาก่อนเป็นผู้บุกเบิก และทางราชการประกาศเขตพื้นที่ทับพื้นที่ของราษฎร ความเชื่อนี้สะท้อนกรอบคิดเรื่องสิทธิจากการครอบครองก่อน ซึ่งให้ความชอบธรรมทางศีลธรรมแก่การตั้งถิ่นฐานของตนเอง ขณะเดียวกัน ชุมชนก็รับรู้และยอมรับว่ารัฐมีอำนาจตามกฎหมายในการประกาศเขตพื้นที่ของทางราชการ ความย้อนแย้งดังกล่าวแสดงให้เห็นภาวะ การยอมรับเชิงโครงสร้าง ชุมชนตระหนักถึงอำนาจรัฐ แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์และความชอบธรรมของตนในเชิงประวัติศาสตร์

กล่าวโดยสรุป ความขัดแย้งด้านกรรมสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่ตำบลบ้านเข็ญน้อยมิได้เป็นเพียงข้อพิพาทเชิงกฎหมาย หากแต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการสร้างรัฐ การจัดระเบียบพื้นที่ และการผนวกรวมกลุ่มชาติพันธุ์เข้าสู่โครงสร้างอำนาจสมัยใหม่ ภายใต้บริบทของการขยายตัวทางเศรษฐกิจและทุนในพื้นที่ การทำความเข้าใจปัญหาจึง

จำเป็นต้องบูรณาการทั้งมิติทางกฎหมาย ประวัติศาสตร์การเมือง ความทรงจำร่วมของชุมชน และพลวัตเศรษฐกิจการเมืองระดับท้องถิ่น เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการความขัดแย้งที่ตั้งอยู่บนหลักความเป็นธรรม การมีส่วนร่วม และการยอมรับความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ปรากฏการณ์เชิงโครงสร้างและพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเชื่อมโยงผลการศึกษากับกรอบแนวคิดทางรัฐศาสตร์ สังคมวิทยาชนบท และทฤษฎีความขัดแย้ง เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในระดับโครงสร้าง (macro-structure) และระดับปฏิสัมพันธ์ (interactional level) อย่างเป็นระบบ

บริบทชาติพันธุ์กับโครงสร้างอำนาจในพื้นที่

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ชุมชนตำบลเข็กน้อยมีลักษณะเป็นชุมชนชาติพันธุ์ม้งขนาดใหญ่ที่มีความหนาแน่นทางประชากรสูง และมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานสัมพันธ์กับบริบทความมั่นคงของรัฐไทย ในช่วงสงครามเย็น โครงสร้างประชากรประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มม้งดั้งเดิม กลุ่มม้งจาก สปป.ลาวที่ได้รับสัญชาติไทย และกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (พรท.) แม้มีความแตกต่างด้านประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ แต่ยังคงเอกภาพทางวัฒนธรรม ภาษา ระบบเครือญาติ และความเชื่อเรื่องการนับถือบรรพบุรุษ ข้อค้นพบนี้สะท้อนลักษณะของ “ทุนทางวัฒนธรรม” (cultural capital) และ “ทุนทางสังคม” (social capital) ที่ยังคงเข้มแข็งในชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Tatu (2004) และ Cornelia Butler Flora และ Stephen M. Aigner (1999) ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์สามารถลดระดับความขัดแย้งเชิงโครงสร้างและเพิ่มศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของชุมชน ในเชิงโครงสร้างอำนาจ พื้นที่ดังกล่าวมีระบบผู้นำแบบคู่ขนานระหว่างผู้นำทางการ (state-appointed leadership) กับผู้นำตามธรรมชาติของกลุ่มแม่ (clan-based leadership) ซึ่งสะท้อนลักษณะของ “รัฐซ้อนรัฐ” (state-within-community dynamic) กล่าวคือ อำนาจรัฐสมัยใหม่ดำรงอยู่ควบคู่กับอำนาจเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิม การประสานสองโครงสร้างนี้อย่างสมดุลจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของเสถียรภาพในระดับพื้นที่ ยิ่งไปกว่านั้น บริบทภูมิศาสตร์ของเขาค้อซึ่งมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว หากพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (community-based tourism) ภายใต้การคุ้มครองอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ย่อมเป็นกลไกสร้างเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรมที่ลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความมั่นคงเชิงพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

พลวัตความขัดแย้งด้านกรรมสิทธิ์ที่ดินและการเมืองเชิงโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นความขัดแย้งด้านกรรมสิทธิ์ที่ดินระหว่างรัฐกับชุมชนยังคงเป็นเงื่อนไขหลักของความตึงเครียดในพื้นที่ โดยมีปัจจัยซ้อนทับทั้งด้านชาติพันธุ์ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่น ปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีความเกี่ยวพัน (Linkage

Theory) ของ James N. Rosenau (1969) ซึ่งเสนอว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว หากแต่มีความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อของกลุ่มมั่งเกี่ยวกับสิทธิในฐานะ “ผู้บุกเบิกพื้นที่” แต่ไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์ เป็นรากฐานเชิงสัญลักษณ์ของความรู้สึกไม่เป็นธรรม ในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (พรท.) บางส่วนยังไม่ได้รับการเยียวยาตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญในยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ ความล่าช้าในการดำเนินการกว่า 4 ทศวรรษ ได้ก่อให้เกิด “บาดแผลเชิงโครงสร้าง” (structural grievance) ที่ฝังลึกในความทรงจำทางสังคม

ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรของ มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต (2560) ซึ่งอธิบายว่า ความขัดแย้งมักเกิดจากความต้องการทรัพยากรที่จำกัดและการใช้ดุลยพินิจของรัฐที่อาจกระทบสิทธิของประชาชน ความขัดแย้งลักษณะนี้จัดเป็น Public Conflict ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับอำนาจรัฐและความชอบธรรมเชิงนโยบาย บริบทดังกล่าวยังสัมพันธ์กับหลักการตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 ซึ่งมุ่งรับรองสิทธิและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอย่างจริงจังอาจเป็นกลไกสำคัญในการคลี่คลายความขัดแย้งเชิงโครงสร้างในระยะยาว

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาประกอบด้วย (1) การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา (2) วิสัยทัศน์ของผู้นำทุกระดับ (3) การสร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกัน และ (4) การลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

แนวทางเชิงนโยบายและธรรมาภิบาลในการคลี่คลายความขัดแย้ง

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาขึ้นอยู่กับ เจตจำนงทางการเมือง ควบคู่กับหลักธรรมาภิบาล การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนควรประกอบด้วย การตัดสินใจเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดการใช้ดุลยพินิจที่คลุมเครือ กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคี และ การลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในเชิงทฤษฎี การจัดการความขัดแย้งในกรณีนี้ไม่อาจใช้แนวทางการบังคับใช้กฎหมายเพียงมิติเดียว แต่ต้องใช้แนวคิด การบริหารความขัดแย้งเชิงเปลี่ยนผ่าน ที่มุ่งฟื้นฟูความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างรัฐกับชุมชน ผลการวิจัยสะท้อนว่าความขัดแย้งในพื้นที่ตำบลเข็มน้อยมิใช่ความขัดแย้งเฉพาะจุด หากแต่เป็นผลจากการปะทะกันระหว่างโครงสร้างรัฐสมัยใหม่กับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ยังรากลึก การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนจึงต้องผสมผสานมิติทางกฎหมาย นโยบาย วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าด้วยกัน หากรัฐสามารถใช้ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งเป็นฐานในการพัฒนา และดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลอย่างจริงจัง จะนำไปสู่ความมั่นคงเชิงบูรณาการ ที่ตั้งอยู่บนความเป็นธรรม ความไว้วางใจ และการยอมรับความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างแท้จริง

สรุป

งานวิจัยฉบับนี้มีความครอบคลุมทั้งในเชิงกรอบแนวคิด ทฤษฎี และระเบียบวิธีวิจัย โดยสอดคล้องอย่างเป็นระบบกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้น กระบวนการศึกษาถูกออกแบบให้สามารถอธิบายรากฐานเชิงโครงสร้างของความขัดแย้งได้อย่างลุ่มลึก ผ่านการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงประวัติศาสตร์ การจัดสรรอำนาจเชิงสถาบัน โครงสร้างการถือครองและการเข้าถึงทรัพยากร ตลอดจนพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับพื้นที่ การบูรณาการกรอบการวิเคราะห์แบบพหุมิติช่วยให้สามารถเชื่อมโยงระดับจุลภาค (ประสบการณ์และการรับรู้ของชุมชน) เข้ากับระดับมหภาค (นโยบาย กฎหมาย และโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง) ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ในเชิงเนื้อหา งานวิจัยได้แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งด้านทรัพยากรมิได้เป็นเพียงข้อพิพาทเชิงกายภาพเกี่ยวกับที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติ หากแต่มีรากฐานมาจากกระบวนการสร้างความหมาย อัตลักษณ์ และความชอบธรรมของการใช้อำนาจ ซึ่งฝังรากอยู่ในบริบททางสังคม วัฒนธรรม และกฎหมาย การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างดังกล่าวช่วยเปิดพื้นที่ให้เห็นกลไกการกีดกันเชิงสถาบัน ความไม่สมดุลของอำนาจต่อรอง และข้อจำกัดของกระบวนการยุติธรรมที่ดำรงอยู่ งานวิจัยยังเสนอแนวทางเชิงระบบในการจัดการความขัดแย้ง โดยเน้นการออกแบบกลไกที่มีความครอบคลุม (inclusive mechanisms) และการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ข้อเสนอเชิงนโยบายตั้งอยู่บนฐานของหลักสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมเชิงกระบวนการ และการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ควบคู่กับการพัฒนากฎหมายและมาตรการทางปกครองที่เอื้อต่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนในระยะยาว

งานวิจัยนี้มีส่วนเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการศึกษาประเด็นชาติพันธุ์และความขัดแย้งด้านทรัพยากร โดยเสนอกรอบวิเคราะห์ที่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน อีกทั้งยังเชื่อมโยงองค์ความรู้เชิงทฤษฎีกับหลักฐานเชิงประจักษ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ สำหรับเชิงนโยบาย ผลการศึกษามีศักยภาพในการเป็นฐานข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ชาติพันธุ์อย่างยั่งยืน มีความไวต่อบริบท และสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งกรณีพิพาทที่ดินระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์มิได้เป็นเพียงข้อพิพาทด้านกรรมสิทธิ์หรือการใช้ประโยชน์ในที่ดิน หากแต่เป็นประเด็นเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับมิติทางกฎหมาย สังคม วัฒนธรรม และสิทธิมนุษยชนอย่างซับซ้อน ดังนั้น การกำหนดแนวทางแก้ไขจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานคิดแบบบูรณาการและคำนึงถึงความเปราะบางของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสำคัญ

1. การดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์ควรใช้แนวทางการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ (restorative and participatory approach) โดยเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในกระบวนการตัดสินใจ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ทั้งนี้ เนื่องจากประเด็นดังกล่าวมี

ความละเอียดอ่อนและอาจเชื่อมโยงไปสู่ความขัดแย้งในมิติอื่น โดยเฉพาะในบริบทของพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. 2568 ซึ่งมีผลต่อการรับรองสิทธิทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม

2. ภาครัฐควรพัฒนากลไกเชิงสถาบันที่เอื้อต่อการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านที่ดิน ป่าไม้ และหน่วยงานด้านการคุ้มครองสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อลดความซ้ำซ้อนและความคลาดเคลื่อนในการบังคับใช้กฎหมาย อันจะช่วยลดเงื่อนไขของความขัดแย้งในระยะยาว

3. องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้เสนอว่า การจัดการปัญหาที่ดินในพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ควรเปลี่ยนกรอบคิดจาก “การควบคุมการใช้พื้นที่” ไปสู่ “การรับรองสิทธิและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน” โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับ ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ระบบการจัดการทรัพยากรแบบดั้งเดิม และกลไกชุมชนเป็นฐานในการออกแบบนโยบาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความขัดแย้งด้านที่ดินในลักษณะกรณีศึกษาเชิงลึก (in-depth case studies) รายพื้นที่ เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ นิเวศวิทยา และความสัมพันธ์กับรัฐที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่จะช่วยให้เข้าใจปัจจัยเชิงโครงสร้างและปัจจัยเฉพาะถิ่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ควรมีการทบทวนและวิเคราะห์ความสอดคล้องของพระราชบัญญัติ มติคณะรัฐมนตรี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินและการคุ้มครองสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์จากพื้นที่ศึกษา เพื่อประเมินช่องว่างเชิงนโยบาย (policy gap) และปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. งานวิจัยในอนาคตอาจพัฒนาแบบจำลองเชิงนโยบาย (policy model) หรือกรอบการบริหารจัดการพื้นที่ร่วม (co-management framework) ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับพื้นที่ พร้อมทั้งประเมินผลกระทบทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2566). ข้อมูลจำนวนประชากรตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. สำนักบริหารการทะเบียน.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2566). ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2556-2566. ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558-2560). แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย.

คณะรัฐมนตรี. (2548, 30 สิงหาคม). มติคณะรัฐมนตรีเรื่องกรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์.

คณะรัฐมนตรี. (2550, 18 ธันวาคม). มติคณะรัฐมนตรีเรื่องแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2556-2566.

- มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต. (2560). *การจัดการความขัดแย้ง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักงานศาลยุติธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.2560.สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. พิมพ์ที่:สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.*
- ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). *รายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ในสังคมไทย.*
- พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์. (2568). *ราชกิจจานุเบกษา.* Retrieved from: <https://hdl.handle.net/20.500.14156/2008377>.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2523). *คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 66/2523 เรื่อง นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์.* กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา.(2550). *ชนกลุ่มน้อยชาวไทยผูกพันกับความมั่นคงของชาติ กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ม้ง. ดุษฎีนิพนธ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- Butler Flora, C., & Aigner, S. M. (1999). *Race and ethnicity in rural development: The importance of social capital. In J. L. Flora & C. B. Flora (Eds.), Rural communities: Legacy and change (2nd ed.).* Westview Press.
- Rosenau, J. N. (1969). *Linkage politics: Essays on the convergence of national and international systems. In J. N. Rosenau (Ed.), Linkage politics: Essays on the convergence of national and international systems.* Free Press.
- Gibney, M., & Hansen, R. (2005). *Asylum policy in the West: Past trends, future possibilities." In Poverty, international migration and asylum,70-96.* London: Palgrave Macmillan UK.
- Tatu, V. (2004). Ethnic participation and political integration in Southeast Asia. *Journal of Southeast Asian Studies*, 35(2), 215–234.